

Хмельницька міська рада
Управління культури і туризму
Централізована бібліотечна система
Хмельницької міської територіальної громади
Центральна публічна бібліотека

Насильство у сім'ї – важлива соціальна проблема!

Інформаційний буклет

Хмельницький
2023

Насильство у сім'ї – важлива соціальна проблема! : інформаційний буклет / уклад. Т. Колокольникова; ред. О. Василичина; Хмельниц. міська територіальна громада; Центральна публічна бібліотека. – Хмельницький : [б. в.], 2023. – 32 с.

Видання підготовлено в межах реалізації Програми правової освіти населення Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки, метою якої є підвищення загального рівня правової культури та вдосконалення системи правової освіти населення.

Запропоновані матеріали мають за мету допомогти бібліотечним фахівцям розкрити фонд бібліотеки за темою насильства в молодіжному середовищі через інноваційні форми роботи; звернути увагу бібліотекарів та користувачів на друковані видання: книги, газети, журнали.

Для бібліотекарів, що працюють з юнацтвом і молоддю.

Центральна публічна бібліотека

вул. Подільська, 78

м. Хмельницький

29000

E-mail: kmcbbs.c@gmail.com

Сайт: www.cbs.km.ua

Укладач:

Колокольникова Т. М.

Редактор:

Василишина О. Б.

***Порушення прав людини сьогодні –
це причина завтрашніх конфліктів.
Мері Робінсон***

Домашнє насильство – це не окремий випадок, а система поведінки. Прикро, що від нього потерпають діти!

В Україні проблему домашнього насильства практично не вивчали. Тільки віднедавна теми насильства в родині стали предметом публічного обговорення. Щоб перемогти реальне зло, треба відкрито обговорити проблему та шукати шляхи вирішення.

Насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї щодо іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і заподіюють йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Домашнє насильство буває різним.

Розберімося.

Попри те, що сім'я є первинним та основним осередком суспільства, тривалий час питання насильства у родині не підлягало широкому обговоренню, а тим більше не йшла мова про необхідність пошуку шляхів розв'язання даної проблеми.

Жорстоке поводження з дітьми – це проблема, яка завжди існувала і, певне, ще довго буде існувати в суспільстві. Насильство не знає ні державних кордонів, ні соціального розшарування. Ця проблема не оминає нікого: вона може зачепити як бідних, так і багатих, як людей з вищою освітою, так і людей, які ніколи не вчилися, як фізично здорових, так і хворих, як дорослих, так і дітей.

Особливо нетерпимим та небезпечним є насильство та жорстоке поводження щодо дітей, які не здатні себе захистити або можуть навіть не розуміти, що з ними відбувається, якщо це відбувається в сім'ї – у тому місці, де дитина повинна почуватися спокійно й захищено.

Люди, які волею долі повинні піклуватися, виховувати й любити дитину, охороняти її, перетворюються на кривдників, зрадників. Жорстоке поводження з дітьми, нехтування їхніми правами та зневага до інтересів, безпосередньо насильство щодо них становить суттєву загрозу їхньому життю, здоров'ю, нормальному розвитку і соціальній адаптації з одного боку, а з іншого – і майбутньому суспільства, в якому є місце насильству над дітьми.

Лише прийняття у 2001 році Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» засвідчило, що в Україні на державному рівні було визнано наявність проблеми сімейного насильства, а також готовність їй протидіяти.

Новий підхід у боротьбі з цим негативним явищем із використанням європейських стандартів було закладено при підготовці Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який набрав чинності 7 січня 2018 року. Документ передбачає впровадження комплексного підходу до боротьби з домашнім насильством, суттєве доповнення наявних інструментів такої боротьби, введення нових визначень термінів та інших норм, спрямованих на покращення захисту потерпілих від домашнього насильства.

Так, під домашнім насильством тепер розуміється діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають однією сім'єю, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Виділяють чотири форми домашнього насильства: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне

Фізичне насильство – умисне нанесення побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до травмування, порушення фізичного чи психічного здоров'я, заподіяння шкоди честі та гідності, в окремих випадках – до смерті постраждалої особи.

Ви зіткнулися з фізичним насильством, якщо вас:

- Б'ють чи штовхають;
- Не випускають з власного дому або не пускають до нього;
- Погрожують позбавити життя чи навмисно створюють ситуації, які можуть становити загрозу здоров'ю та безпеці;
- Змушують до вживання алкоголю чи наркотиків;
- Позбавляють їжі, перешкоджають відпочинку чи сну;
- Проти волі вас переміщують у межах однієї держави або за кордон із застосуванням сили, погроз чи обману.

Психологічне насильство – словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Ви зіткнулися з психологічним насильством, якщо вас:

- Систематично принижують і вами маніпулюють;
- Ображають словесно або негативними жестами, мімікою;
- Переслідують, постійно контролюють, погрожують;
- Зневажають та ігнорують бажання, думки, почуття, безпідставно критикують;
- Позбавляють права на захист честі та гідності;
- Шантажують;
- Ігнорують чи дискримінують через ваші переконання, віросповідання, національну, расову приналежність чи походження.

Економічне насильство – умисне позбавлення однією особою або групою осіб іншої людини або групи людей житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалі мають передбачене законом право.

Ви зіткнулися з економічним насильством, якщо вас:

- Обмежують у доступі до власних коштів чи забороняють використовувати власні кошти так, як ви вважаєте за потрібне;
- Пошкоджують ваше майно;
- Позбавляють або перешкоджають у доступі до їжі, житла, майна;
- Обмежують у можливості працевлаштування, забороняють навчатися чи працювати;
- Примушують до жебрацтва;
- Шантажують.

Сексуальне насильство – протиправне посягання однієї особи або групи осіб на статеву недоторканість іншої людини, а також дії сексуального характеру щодо неповнолітнього (-ої).

Ви зіткнулися із сексуальним насильством у таких ситуаціях:

- Згвалтування;
- Примус до небажаних сексуальних контактів;
- Дотики до інтимних частин вашого тіла проти вашої волі;
- Примус до сексу з іншими людьми;
- Примус до збочених форм сексуальних стосунків;
- Примус займатися порноіндустрією чи секс-бізнесом;
- Примус до вагітності або аборту;
- Примус до спостереження за статевим контактом кривдника.

В Україні проблема домашнього насильства практично не вивчалася. Тільки протягом останнього часу тема насильства стала предметом публічного обговорення. Для того, щоб перемогти реальне зло, треба відкрито говорити про проблему та шукати шляхи її розв'язання. Насамперед ефект мають дати державні програми та проекти, що змінять громадську свідомість у сторону запобігання та припинення насильства через зміну ставлення суспільства до цієї проблеми, пропагування культурної нетерпимості щодо насильства та створення клімату, в якому воно стане неприйнятним.

Ваші кроки у разі домашнього насильства, щоб захистити себе та дітей:

Знайдіть безпечне місце у приміщенні та визначте, як можна швидко вийти з будинку.

Знайдіть адресу одного чи декількох місць, де можна залишитися на ніч у разі необхідності, та продумайте маршрут, як швидко потрапити туди в будь-який час, запам'ятайте їхні контакти (це може бути домівка друзів чи один із притулків для постраждалих).

Спілкуйтеся з друзями та родичами, яким довіряєте, і розкажіть їм про свою ситуацію.

Тримайте постійний контакт із довіреною особою, щоб вона / він знали, де ви перебуваєте і чи все у вас гаразд.

Сховайте в таємному місці оригінали або копії важливих документів, певну суму грошей, телефон із сім-картою, записані номери важливих телефонів та адреси, одяг та ліки для себе та дітей.

Майте складеною «тривожну» сумку з речами першої потреби.

Не залишайте інформацію, яка допоможе кривднику знайти вас.

Попередьте сусідів або близьких про можливу небезпеку та попросіть їх якнайшвидше звернутися до поліції у разі необхідності.

Знайдіть безпечне місце у приміщенні та визначте, як можна швидко вийти з будинку.

Потрібно негайно зателефонувати за номером «102». Під час виклику екіпажу патрульної поліції слід зазначити, що потрібен саме екіпаж «Поліна» (поліція проти домашнього насильства), які реагують виключно на виклики, що пов'язані із домашнім насильством.

Виклик поліції саме за номером «102» надалі допоможе встановити факт здійснення такого виклику в разі, якщо поліція не приїхала або не вжила належних заходів.

Скористайтесь правом на встановлення обмежувального припису (право постраждалої особи).

Права постраждалої особи

У ситуації домашнього насильства головне – не мовчати!

Постраждала особа має право на:

- дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках домашнього насильства, недопущення повторних випадків домашнього насильства;
- на особисте або через свого представника звернення до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- отримувати повну та вичерпну інформацію від суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про свої права і соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну допомогу, якими вона може скористатися;
- безоплатне отримання згідно із законодавством соціальних послуг, медичної, соціальної та психологічної допомоги відповідно до її потреб;
- безоплатну правову допомогу у порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу»;
- повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення зі сторони суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Суспільство не повинно виявляти нерішучість у протидії насильству над дітьми. Якщо не кожен з нас – то хто? Необхідною є консолідація якнайширшого кола державних спеціально уповноважених органів з протидії насильству, громадських організацій, засобів масової інформації у розв’язанні цієї проблеми, біди, трагедії нашого сучасного життя.

Як же бібліотека може сприяти формуванню ненасильства в суспільстві?

На розв’язання цього завдання мають бути спрямовані заходи (виставки, перегляди, дискусії, конкурси, тренінги), присвячені цій соціальній проблемі: виховання духовно-моральних принципів; збереження культурних традицій; формування взаєморозуміння через книгу і читання. Оперативне надання інформації, бібліотечне обслуговування з урахуванням різних інтересів, використання приміщень бібліотек для спілкування, що сприятимуть адаптації молоді в соціумі.

Які ж форми, методи роботи будуть ефективними, доцільними та дійсно сприятимуть формуванню неприпустимості насильства, в дитячому та молодіжному середовищі зокрема?

Бібліотека, як і інші заклади культури, створює умови для індивідуальної роботи з юнацтвом та молоддю, адже безпосередній контакт читача і бібліотекаря може стати початком їхньої плідної співпраці. У процесі індивідуальних бесід – під час запису до бібліотеки або підбору літератури – можна визначити освітній та культурний рівень відвідувача, його потреби, проблеми, індивідуально-психологічні особливості тощо. Ця інформація допоможе бібліотечному фахівцю обрати тактику подальшої роботи: визначитися з формуванням відповідного кола читання, з тим, які інформаційні ресурси краще порекомендувати, які бібліотечні заходи запропонувати відвідати.

Виставкова діяльність є невіддільною частиною роботи бібліотеки. Варто експозиціонувати **книжкову виставку-заклик «Насильству – Ні!»**, метою якої буде привернення уваги користувачів бібліотеки до проблеми насилля у суспільстві, адже найвищою цінністю будь-якої держави є людина – її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека.

Цитата до виставки:

*...Життя таке чудове, не згуби його,
Це твоє життя, борись за нього!
Духовний заповіт Матері Терези*

I розділ. Знай, щоб жити!

II розділ. Вбережи себе від насилля!

III розділ. Зупини насилля – захисти себе!

У бібліотеках доцільним буде **оформлення тематичних полиць** – щодо запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, профілактиці насилля в **молодіжному середовищі** – за назвами: **«Поради безпечної поведінки», «Якщо ти зіткнувся з насильством», «Права дитини в Україні», «Як не стати жертвою насилля»**.

У сучасному світі поруч із добром та радістю, на жаль, вистачає місця для жорстокості та насильства. Насильство дорослих над дітьми, жорстокість одних молодих людей щодо інших. Змінити наш світ і зробити його добрим лише за один день не вдасться нікому, але можна хоча б спробувати зменшити кількість зла. З метою запобігання проявам жорстокості та насильства серед молоді рекомендуємо провести **заняття-тренінг «Ні! – жорстокості в молодіжному середовищі»**.

Дискусії та обговорення, мозкові штурми, роз'яснення норм законодавства, цікаві групові вправи, відеоролики, спеціальні картки (за допомогою яких можна проілюструвати певні «статуси» молодої людини) – всі ці інструменти потрібно направити на реалізацію основних завдань тренінгу.

Протягом заняття підлітки мають розглянути шляхи виходу з ситуацій насильства, сформувані свідоме і відповідальне ставлення до цієї проблеми як негативного явища, що завдає шкоди фізичному та психологічному здоров'ю людини, перешкоджає гармонійному розвитку особистості, повноцінній самореалізації.

Формат такої зустрічі буде сприяти підвищенню рівня правової культури, усвідомленню переваг побудови безконфліктних стосунків, вихованню толерантного ставлення до людей та засвоєнню методів недопущення насилля і дискримінації та буде мати позитивний вплив на свідомість молоді. За допомогою знайомства з текстами нормативно-правової бази студенти чи старшокласники зможуть глибше зрозуміти проблему насильства в цілому і більше усвідомити свою роль у боротьбі з ним.

При спілкуванні з аудиторією варто попросити присутніх навести конкретні випадки, які відбулися або можуть трапитись в їхньому житті. А професійний юрист надасть практичні рекомендації щодо особистої поведінки в критичних ситуаціях, відзначить можливі шляхи захисту особистих прав.

Завершальним етапом **правового заходу** може стати перегляд відеоролика «**Ні – насильству!!!**».

Для поповнення, накопичення нормативно-правової бази рекомендуємо використовувати документи з урядових друкованих видань та мережі Інтернет:

Верховна Рада України – <https://rada.gov.ua>,

Президент України – www.president.gov.ua,

Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua,

Міністерство соціальної політики України – www.msp.gov.ua.

У наш час багато дітей потерпають від насилля у сім'ї як фізично, так і психологічно. Та захистити їх важко, бо юридичне визначення поняття «жорстоке поводження» відсутнє.

Тому метою проведення **круглого столу** саме у бібліотеці **«Стоп насиллю серед молоді. Юридичний аспект»** могло б бути об'єднання зусиль громадських організацій, місцевих органів влади, які опікуються проблемами дотримання прав дитини.

Круглий стіл варто проводити у форматі **вільного мікрофона**. Присутні можуть розділитися на групи для обговорення проблемних питань та шляхів їхнього розв'язання. Серед яких варто запропонувати такі:

- асоціальна поведінка дитини як наслідок пережитого насилля;
- соціальна адаптація і психологічна реабілітація жінок та дітей – жертв насилля;
- успішні моделі міжвідомчої співпраці організацій задля захисту прав дитини.

Доцільною буде організація зустрічі підлітків з представником **Центру з надання безоплатної первинної чи вторинної правової допомоги**. Адже досить часто правова необізнаність юнацтва є причиною конфліктних ситуацій, непорозумінь і навіть правопорушень. Діти не завжди знають свої права, як їх реалізувати та захистити себе на практиці, іноді можуть помилково сприймати неправомірні дії як норму та не знати, що держава забезпечує захист всіх дітей без винятку. Тож навіть вчинене правопорушення не позбавляє їх права на правову допомогу.

На такій зустрічі підлітки дізнаються про можливості, структуру та повноваження системи безоплатної правової допомоги, а також: куди їм слід звертатися по отримання юридичних консультацій, хто має право на отримання такої допомоги та у чому вона полягає, яка допомога є первинною та вторинною, кому вона надається, як можна скористатися нею на практиці.

Такі зустрічі з *представниками бюро правової допомоги* можна проводити у формі *лекцій, круглих столів, годин інформування, брейн-рингів, правових вікторин, інсценованих судових засідань, інтерактивних уроків, правових квестів* тощо.

Варто звернути увагу запрошених, що у житті кожної молодої людини іноді виникають проблеми, подолати які самотужки важко, а деколи – неможливо. Важливо, щоб в такий момент поряд опинилися люди, здатні не просто вислухати й зрозуміти, але і надати дієву допомогу.

Модератор заходу має повідомити дітей про **безплатні «гарячі» телефонні лінії**, зателефонувавши до яких, діти можуть розраховувати на підтримку і допомогу. Варто також роздати дітям буклети з цією інформацією:

Телефонна «Гаряча лінія»

Міністерства освіти і науки України:

(044) 279-35-74

Графік роботи: з 10.00 до 17.00

Зателефонувавши на цю лінію, можна повідомити про випадки порушення прав дитини у школі, отримати консультації з будь-яких питань.

Всеукраїнська дитяча лінія «Телефон довіри»:

8-800-500-21-80

Національна «Гаряча лінія» з питань запобігання насильству у сім'ї та захисту прав дітей:

0-800-500-335

(безплатно з міських телефонів, з міських таксофонів нового зразка), «386» – для абонентів мереж «Київстар» та «МТС» («Водафон»).
Графік роботи: у робочі дні – з 9.00 до 20.00, у суботу – з 9.00 до 18.00

Національна «Гаряча лінія» з попередження насильства в сім'ї Міжнародного правозахисного центру «Ла Страда-Україна»:

0-800-500-335 (безплатно зі стаціонарних телефонів)

Графік роботи: крім неділі, з 9.00 до 20.00

Омбудсмен з прав дитини в Україні:

(044) 255-78-03

Графік роботи: у робочі дні з 9.00 до 18.00

Єдиний телефонний номер системи надання безоплатної правової допомоги: **0-800-213-103** (безплатно зі стаціонарних та мобільних телефонів), зателефонувавши за яким, можна отримати такі послуги:

- безоплатну правову допомогу дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- правові консультації – роз'яснення з питань отримання безоплатної правової допомоги;
- інформацію про гарячі телефонні лінії з питань надання соціальних послуг та захисту прав людини й установи, які опікуються відповідними питаннями;
- зв'язатися з усіма центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, отримати інформацію про їх розташування, контактні номери телефонів, інші засоби зв'язку.

Щорічно з **25 листопада по 10 грудня** на території України проводиться **Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства»**, мета якої – привернення уваги громадськості до актуальних для українського суспільства проблем подолання насильства в соціальному середовищі та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків. Дати початку та завершення кампанії вибрані не випадково. Вони створюють символічний ланцюжок, поєднуючи заходи проти насильства.

25 листопада – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок.

10 грудня – Міжнародний день захисту прав людини.

Так, з метою підвищення рівня обізнаності всіх верств населення з профілактики жорстокого поводження в родині, на вулиці, у школі, серед ровесників, у соціальному середовищі, для пропаганди гендерної рівності у навчальних закладах бібліотекам міста та області, як методичним центрам по роботі з молоддю, варто провести низку заходів відповідної тематики та охопити профілактичною роботою якомога більше учнівської молоді загальноосвітніх навчальних та середніх спеціальних закладів області.

Працівникам бібліотек рекомендуємо для проведення: *бесіди з елементами тренінгу «Відмовся від насильства заради кращого майбутнього», «Торгівля людьми – порушення прав людини», «Життя без насильства»; бесіди «Види насилля. Запобігання насиллю в родині», «Запобігання насиллю в молодіжному середовищі», «Що таке насильство? Як себе захистити», «Жорстокість – не для нас!»; відеолекторії з елементами обговорення «Насильство: будуємо дім без нього», «Проблема насильства. Як її подолати»; консультування «Торгівля людьми: як це попередити».*

Також у межах *Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства»* варто організувати *виставку робіт («Насильство очима дітей», «Молодь проти насильства!»).*

Окрім того, з метою визначення рівня обізнаності молоді з таких важливих питань, як: подолання насильства в соціальному середовищі, протидія торгівлі людьми, жорстокому поводженню з дітьми, гендерному насильству та забезпечення рівних прав жінок і чоловіків – доречним буде проведення *анонімного анкетування «Насильство як соціально-психологічна проблема»*, до якого залучити учнів загальноосвітніх закладів міста, села.

Безумовно, подолання насильства можливе лише за умови об'єднання зусиль державних установ, громадських організацій і кожного окремого громадянина. Кожен із нас має сказати «Ні!» насиллю у власній родині, у навчальному закладі, у соціальному середовищі. Адже кожен із нас може створити те особливе місце в соціумі, яке має бути острівцем безпеки та комфорту у нашому досить бурхливому світі. А бібліотека має стати місцем, де тебе розуміють і поважають, де можна нікого не боятися і почуватися вільно – і маленькій людині, і підлітку, і дорослому, й особі похилого віку.

Учні шкіл досить часто піддаються **булінгу** та стають об'єктом агресивної поведінки інших учнів з метою навмисного заподіяння шкоди чи дискомфорту за допомогою фізичного контакту, словесних образ, побиття або психологічної маніпуляції. Випуски новин переповнені повідомленнями про злочини, вбивства, пограбування, левову частку яких скоюють підлітки, тинейджери. Звісно, що така інформація викликає резонанс у суспільстві. Однак сам факт приниження людини людиною, навіть, на перший погляд – дрібний, несуттєвий (наприклад, через «невинні» жарти), все ж залишає гіркий осад у душах скривджених і, безперечно, позначається на особистості кривдника. Цій проблемі варто присвятити низку різнопланових інформаційних заходів, які б допомогли підліткам розібратися в ситуації, щоб уникнути її надалі.

З метою сприяння розв'язанню низки суспільних проблем, пов'язаних з насильством, рекомендуємо бібліотекам долучитися до використання такої інтерактивної форми роботи, як *соціально-інтерактивний театр або форум-театр «Стоп, шкільний терор»* як форми профілактики насилля в молодіжному середовищі.

Форум-театр – це методика, яка ще мало поширена в Україні, хоча її давно й ефективно використовують у половині країн світу як засіб зробити суспільство щасливішим, як спосіб відкриття самого себе та інших, визначення та вираження бажань, як засіб зміни обставин, що завдають нещастя і болю. Форум-театр є мовою, яка допомагає зрозуміти й розвинути емоційні сфери свідомості та виробити креативний підхід до позитивного розв'язання проблем. Його мета – створення нової молодіжної культури, що ґрунтується на пріоритеті прав людини та демократії і створенні безпечного середовища.

Існує Декларація принципів форум-театру, прийнята організацією «Міжнародний театр пригнічених». У ній зазначено основну мету – зробити суспільство гуманнішим і людянішим.

У ході вистави діти-актори розігрують добре знайому глядачам проблемну ситуацію з реального життя, а глядачі упродовж кількох годин «проживають» цю ситуацію, пропускаючи її крізь себе, ставлячи себе на місце головного героя та намагаючись змінити ситуацію на краще. Однією з особливостей форум-театру є відсутність рекомендацій глядачам, як необхідно поводитися, адже кожна людина робить свій вибір сама, ніхто не може їй сказати, як потрібно себе вести в конкретній ситуації. Під час постановки кожна людина може припинити хід спектаклю, щоб власним прикладом показати, як, на її думку, протагоніст міг би виправити ситуацію.

У форум-театрі сценою може стати будь-який майданчик або кімната, пишні декорації замінюють прості стільці, столи, пуфики. Під час цього заходу діти мають дізнатись: як реагувати на цькування і до кого молодші школярі, старшокласники мають неодмінно звертатися по допомогу. Допомога дорослих дуже потрібна, особливо якщо дії

кривдників можуть завдати серйозної шкоди фізичному та психічному здоров'ю, адже підлітки часто намагаються самостійно впоратись із деякими ситуаціями.

Варто виготовити *пам'ятки*, залучивши до їх розробки психолога, в яких викласти поради щодо того, як впоратися з ситуацією, коли до вас застосовують насилля. Пам'ятка може містити такі поради:

- Ігноруйте кривдника. Якщо є можливість, намагайтесь уникнути сварки, удайте, що вам байдуже і йдіть геть. Така поведінка не свідчить про боягузтво, адже, навпаки, іноді зробити це набагато складніше, ніж дати волю емоціям.

- Якщо ситуація не дозволяє вам піти, зберігайте спокій, використайте гумор. Цим ви зможете спантеличити кривдника / кривдників, відволікти його / їх від наміру дошкулити вам.

- Стримуйте гнів і злість. Адже це саме те, чого домагається кривдник. Говоріть спокійно і впевнено, покажіть силу духу.

- Не вступаєте в бійку. Кривдник тільки й чекає приводу, щоб застосувати силу. Чим агресивніше ви реагуєте, тим більше шансів опинитися у загрозливій для вашої безпеки й здоров'я ситуації.

- Не соромтеся обговорювати такі загрозливі ситуації з людьми, яким ви довіряєте. Це допоможе вибудувати правильну лінію поведінки та припинити насилля.

Під час заходу присутні мають дійти єдиної думки, що насильство, цькування, дискримінація за будь-якою ознакою, сексуальні домагання і нетерпимість є неприйнятними; спільно з дітьми мають бути вироблені правила поведінки у колективі, складені в позитивному ключі «як треба», а не «як не треба» поводитись.

Правила мають бути зрозумілими, точними й короткими.

- Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги. Дітям важливо пояснити, що будь-які насильницькі дії, образливі слова є недопустимими.

Реакція має бути негайною (зупинити бійку, припинити знущання) та більш суворою у разі повторних випадків агресії.

- Аналізуючи ситуацію, що сталася, треба з'ясувати, що трапилось, вислухати обидві сторони, підтримати потерпілого й обов'язково поговорити із кривдником, щоб зрозуміти, чому він або вона так вчинили, що можна зробити, щоб таке не повторилося. До такої розмови варто залучити психолога.

- Треба пояснити, що навіть пасивне спостереження за знущанням і бійкою надихає кривдника продовжувати дії. Свідки події повинні захистити жертву насильства і, якщо треба, покликати на допомогу дорослих.

З метою профілактики щодо формування ненасильницьких моделей поведінки серед дітей і молоді та надання допомоги учасникам конфліктних ситуацій фахівцям бібліотек необхідно взаємодіяти зі спеціалістами соціальних служб, центрів соціальної допомоги сім'ї та дітям, реабілітаційних центрів, медичних служб та інших організацій.

Одним із важливих заходів профілактики насильства в молодіжному середовищі є формування навичок розвитку і підтримки здорових міжособистісних відносин. Для цього необхідно проводити заходи, які навчатимуть дітей навичок керування своєю поведінкою, шанобливого ставлення до однолітків і дорослих, конструктивного вирішення конфліктів, самостійного прийняття рішень.

Важливо, щоб у межах таких заходів також обговорювалися питання, пов'язані з сексуальним і репродуктивним здоров'ям і поведінкою, адже вони допоможуть навчитися поважати права і гідність людини, гендерну рівність і різноманіття, формуватися як особистість, підвищувати самоповагу і зміцнювати самооцінку. Такі заходи слід:

- розробляти за участю різних фахівців у галузі підліткової психології, педагогіки, права та інших організацій;

- складати з урахуванням реальних потреб підлітків, їхніх вікових особливостей і пізнавальних можливостей.

У цих заходах необхідно:

- використовувати ціннісно-мотиваційний підхід, щоб актуалізувати у юнацтва цінність здорових міжособистісних відносин без насильства і дискримінації;

- активно залучати дітей до обговорення та зміни гендерних стереотипів і норм, які підживлюють гендерне насильство;

- застосовувати інтерактивні методи;

- враховувати вплив навколишнього соціального середовища, поширені в суспільстві стереотипи (в тому числі гендерні), соціокультурні особливості й національні традиції, наявні моделі поведінки дорослих, дітей та підлітків;

- розглядати приклади ситуацій, пов'язаних з проявом насильства, способи запобігання таким ситуаціям і виходу з них;

- враховувати рівень професійної підготовки фахівців і ресурсні можливості конкретної бібліотеки.

Під час проведення заходів необхідно створити психологічно комфортну і безпечну атмосферу, щоб зміст обговорень, висловлювань ставав особистісно прийнятним, ціннісним для кожного з учасників. Це досягається шляхом використання таких форм роботи, в яких бібліотекар виступає в ролі модератора і, не пропонуючи готових рішень та оцінювання, спонукає учасників до самостійного ставлення до різних життєвих ситуацій і вибудовування моделі поведінки.

Для проведення планомірної та систематичної роботи щодо ознайомлення юнацтва та молоді зі своїми правами, для уникнення ситуацій їх порушення, для можливості захисту, відновлення порушених прав, поваги прав інших людей, сприяння формуванню високого рівня правової культури рекомендуємо бібліотекам використовувати такі інноваційні заходи з наступною тематикою:

- *тренінги, заходи з елементами тренінгу за темами: «Стоп жорстокому поводженню з дітьми», «Насилля в сім'ї – актуальна*

проблема сучасного суспільства», «Торгівля людьми: як уберегтися від небезпеки», «Захисти дітей від насильства та жорстокого поводження», «Відкрите та ефективне спілкування у молодіжному середовищі».

Це має бути особлива інтерактивна форма, під час якої учасник максимально опановує нові знання, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме цій ситуації:

- *форум-театри за темами: «Стоп насиллю в молодіжному середовищі», «Я – підліток».* Це методика інтерактивної роботи, направлена на розв'язання соціальних проблем, коли глядач перетворюється з пасивного на активного співучасника всього, що відбувається;

- *мозковий штурм, брейнстормінг за темами: «Зупинка під назвою Життя», «Обережно! Небезпека у соціальних мережах».* Це один із найпопулярніших методів навчання і групової роботи, метод висування творчих ідей у процесі розв'язування проблеми, сеанси якого стимулюють творче мислення;

- *робота в малих групах за темами: «Гендерна політика. Рівні права – рівні можливості», «Насильство та його види».* Дадуть змогу підліткам набути навичок, необхідних для спілкування та співпраці. Ідеї, вироблені в групі, створять можливість учасникам бути корисними одне одному. Висловлювання думок допоможе їм відчувати особисті можливості та зміцнити їх;

- *аналіз правових ситуацій за темами: «Вчимося протидіяти насиллю», «Скажемо “ні” насильству в шкільному колективі».* Ця форма роботи спрямована на традиційне розв'язування завдань за заданою проблемою;

- *дискусії, дискусійні платформи за темами: «Гендерна нерівність та протидія насильству», «Насильство над жінкою у світовій класиці», «Світ без насильства».* Це форми колективного

обговорення, мета яких виявити істину або знайти правильний розв'язок порушеного питання через висловлення власних міркувань та зіставлення поглядів опонентів на проблему. Під час такого обговорення виявляються різні позиції, озвучуються протилежні думки, а емоційно-інтелектуальний стимул підштовхує до активного мислення;

- **дебати** – чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми: **«Я проти насильства»**, **«Що я знаю про насильство?»**;

- **рольові ігри за темами: «Як не стати жертвою насильства»**, **«Сім'я і школа: виховання без насильства»**. Це розігрування певної життєвої ситуації в ролях та визначення ставлення до неї, набуття досвіду шляхом гри та її правова оцінка;

- **відеолекторії** – одна з форм роботи, що є переглядом та створенням фільмів, відеороликів та соціальної реклами, за тематикою: **«Жертва»**, **«Якщо я не повернусь»**, **«Домашнє насильство»**, **«Про права людини та правозахисну діяльність в Україні»**, **«Чи знаєш ти права людини?»**, **«Що таке насилля?»**, **«Мій дім – моя фортеця»**, **«Яку поведінку вважати насильницькою?»**, **«Домашнє насильство – це як?»**;

- **виставки плакатів, фоторобіт, конкурси малюнків, соціальних роликів, артінсталяції, марафони листів дітей до батьків за темами: «Мій улюблений світ – без насильства»**, **«Життя без загроз»**, **«Я проти насилля»**, **«Права дитини в малюнках»**;

- **печа-куча за темами: «Насильство в сім'ї. Гендерне насильство»**, **«Безконфліктне спілкування з однокласниками»**. Ця методологія презентації коротких доповідей, спеціально обмежених за формою і тривалістю, може бути ефективною на неформальних заходах;

- **флешмоб за темою «Я проти насильства»**. Це несподівана поява групи людей у заздалегідь запланованому місці.

Після закінчення запланованої акції її учасники «розчиняються» в натовпі перехожих людей, що і викликає ефект раптовості;

- **воркшоп** за темами: **«Кодекс справжнього чоловіка», «Вчимося володіти емоціями», «Вчимося спілкування»**. Це колективний інформаційний захід, учасники якого отримують нові знання та навички в процесі динамічної групової роботи;

- **токшоу** – отримання навичок публічного виступу та дискутування. У дискусії за цим методом бере участь вся аудиторія. За темами: **«Запобігання насильству, жорстокості у сім'ї та дитячому колективі», «Стоп насильству»**;

- **пресконференція** за темами: **«Дитинство без насильства», «Почуйте серцем голос дитини»**. Цей метод передбачає отримання навичок публічного виступу та дискутування. Пресконференція більше орієнтована на протиборство двох сторін: «господарів» та «запрошеної публіки», – адже останні мають за мету довести слабку компетентність «господарів конференції», пропонуючи до їх уваги провокативні запитання;

- **переговори** за темами: **«Приклади насилля – вплив фільмів на психіку людини», «Прояви жорстокості до дітей як соціальна проблема»**. Ця форма роботи застосовується для усвідомлення процедури та формування світоглядних переконань учасників у цивілізованому варіанті вирішення суперечок;

- **вільний мікрофон** за темами: **«Проблема жорстокого поводження в сім'ї та шляхи її розв'язання», «Виявлення жертв насильства», «Види насильства та методи боротьби з ним», «Що робити, коли ви постраждали від насильницьких дій?»**. Ця форма надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію;

- **бібліомікси** за темами: **«Насильство у сім'ї», «Толерантне ставлення до осіб, що постраждали від домашнього насильства»**. Це тематичний бібліографічний огляд, до якого включають різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-,

кіно- та фотодокументи, електронні видання, плакати, посилання на інформаційні ресурси тощо;

- **квести** (англ. *quest* – «пошук») за темою **«Я – проти насильства»**. Це ігрова форма групового виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Мета гри – «розшифрувати» певне місце на обумовленій території (скажімо, на вулицях міста, у бібліотеці чи в музейній залі), виконати на цьому місці певні дії або отримати підказку (інструкцію, код) до виконання наступного завдання;

- **тематичні просвітницькі тижні, акції за темами: «Не будь байдужим», «16 днів проти насильства»**. Це заходи соціального спрямування, метою яких є виховання відповідального ставлення молоді до власного життя із залученням якнайбільшої кількості учасників;

- **велнес-тренінги** (англ. *be well* – «гарне почуття») за темами: **«Здорова родина – здоровий Я», «Найцінніший дар – життя»**. Захід спрямований на популяризацію здорового способу життя;

- **коворкінг** (англ. *co-working* – «спільно працювати») за темою **«Як безпечно відстояти свої права»**. Це форма роботи, що характеризується гнучкою організацією робочого простору і прагненням до формування єдиної спільноти та внутрішньої культури учасників, які мають можливість спілкуватися, обмінюватися ідеями та допомагати одне одному;

- **флешбек** (англ. *flashback* – «спогад, зворотний кадр») за темою **«Історії з минулого»**. Це прийом, за допомогою якого можна підтримувати рівень інтересу до гри, інструмент для повнішого розкриття характеру і мотивації учасників;

- **медіації однолітків** – альтернативна форма вирішення конфліктів за участі третьої (нейтральної) сторони – медіатора, який допомагає сторонам дійти взаємоприйняттого рішення у конфлікті;

- *соціальні диктанти з творчими завданнями* – унікальні заходи, призначення яких – дослідити рівень правової грамотності учасників;

- *журнали про права людини та дитини*, на шпальтах яких розміщують матеріали, які б сприяли зміні стереотипів щодо ставлення до дитини у сім'ї, розв'язанню питань про узгодження стосунків між дорослими та дітьми в їхньому русі до демократичних засад мислення та поведінки.

Такі колективні форми й методи просвітницької роботи охоплюють одночасно велику кількість юнацтва та молоді, сприятимуть створенню позитивного іміджу бібліотеки.

Бібліотекарям під час всіх заходів, присвячених цій темі, доцільно використовувати двостороннє спілкування, дати можливість слухачам висловитися, вислухати усіх бажаючих, показати, що приймаєте усе сказане, поважаєте, а не засуджуєте, навіть якщо думки різняться. Можна з чимось не погодитися, але дати можливість молоді бути почутою обов'язково потрібно. Надважливим є зворотний зв'язок! Підтримуйте, заохочуйте компліментами юних співрозмовників і будьте вдячні їм за їхні думки!

Наведені рекомендації не є догмою. Будь-який захід можна змінювати і модифікувати таким чином, щоб він якомога краще підходив для вашої групи читачів, віку та рівня розвитку учасників заходу.

Розв'язувати проблему насилля в молодіжному середовищі непросто. Необхідна координація зусиль зі сторони держави, освітніх, просвітницьких установ, громадських організацій, закладів культури, у т. ч. бібліотек. Розуміння проблем кожного користувача, який звернувся по допомогу саме до бібліотеки, має стати професійною рисою бібліотекаря і втілюватися у доброзичливості, повазі до людей, комунікабельності, терпимості, що впливає зі змісту і завдань бібліотечної діяльності.

Історичні реалії переконливо свідчать про те, що приниження прав і свобод людини неминуче призводить до трагедії.

Саме тому, виховуючи юне покоління у дусі нетерпимості до проявів насильства, бібліотекарі можуть виправити ці помилки або хоча б допомогти не припуститися нових, і у ХХІ столітті створити нову історію, вільну від утисків прав та свобод дитини, людини, громадянина.

Список літератури

Бобкова С. «8 із 10 серійних убивць у дитинстві потерпали від фізичного та сексуального насилля» : актуальна тема / С. Бобкова // Високий замок. – 2021. – 13 трав. – №37. – С. 7.

Бобкова С. «Він почав мене душити. Зрозуміла, що непритомнію...» : в Україні понад 600 жінок на рік помирають від домашніх тиранів! / С. Бобкова // Високий замок. – 2021. – 11-17 листоп. – №70. – С. 11.

Будівська Г. Цькування у школі: як вирішити проблему системно / Г. Будівська // Україна молода. – 2018. – 11 лип. – С. 11.

Бутенко О. І. Насильство щодо дітей / О. І. Бутенко // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2019. – № 6. – С. 14-20.

Голодрига Ю. Рабство у XXI столітті / Ю. Голодрига // Експрес. – 2020. – 22-29 жовт. – №41. – С. 9.

Горбунова О. Реальні зміни починаються з можливостей / О. Горбунова // Голос України. – 2020. – 26 листоп. – №219. – С. 1-2.

Дудар В. Зачароване коло домашнього насильства / В. Дудар // Експрес. – 2021. – 1-8 квіт. – №13. – С. 16.

Життя у сучасному світі // Позакласний час. – 2020. – № 1. – С. 29-36.

Заверуха М. Війна не лише на сході, але й у домівках українців / М. Заверуха // Експрес. – 2021. – 2-9 груд. – №48. – С. 1, 3.

Заверуха М. Коли тиран у сім'ї – жінка / М. Заверуха // Експрес. – 2020. – 5 листоп. – №45. – С. 12.

Катерина Черепаха: «Домашнє насилля – це не сімейна сварка, а кримінальний злочин» // Бульвар Гордона. – 2021. – груд. – №51. – С. 1, 8-9.

Коваль А. Тут вам допоможуть жити далі / А. Коваль // Експрес. – 2022. – 17-24 листоп. – №46. – С. 2.

Котик З. Шістнадцять днів проти насильства / З. Котик // Подільські вісті. – 2021. – 2 груд. – №48. – С. 2.

Мороз А. Скажемо булінгу «ні» / А. Мороз // Бібліотечний форум. – 2022. – №3. – С. 29-31.

Наді мною знущались в Інтернеті // Експрес. – 2020. – 25 черв. – 2 лип. – №11-12. – С. 14.

Назустріч рівності жінок та чоловіків у догляді за дітьми та відповідальному батьківству // Голос України. – 2020. – 3 груд. – №224. – С. 3.

Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. / уклад.: А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброда та ін. Київ, 2012. – 246 с.

Не варто боятися якісних змін у сфері гендерної рівності // Голос України. – 2022. – 21 січ. – №11. – С. 3.

Павко Я. Проблема гендерної нерівності в умовах кліматичних змін / Я. Павко // Голос України. – 2021. – 2 квіт. – №61. – С. 10.

Павленко А. Чого хочуть жінки / А. Павленко // Новий час країни. – 2022. – 17 лют. – №6. – С. 32–37.

Пастернак Д. Булінг у школі: за що цькують учителів / Д. Пастернак // Сімейна газета. – 2020. – 14-20 груд. – №50. – С. 1–2.

Пастернак Д. Чому постраждали від домашнього насильства мовчать і де шукати допомоги / Д. Пастернак // Сімейна газета. – 2022. – 3 серп. – №31. – С. 1, 7.

Пашкевич О. Жінки консолідуються проти насильства / О. Пашкевич // Жінка. – 2021. – грудень. – №12. – С. 12-13.

Питання гендеру: то рівні чи ні? // Позиція. – 2020. – берез. – №5. – С. 3.

Попередження насильства і жорстокості в сім'ї : тренінг // Позакласний час. – 2018. – № 4. – С. 12-16.

Права дитини. Здоровий спосіб життя: заняття-тренінг // Позакласний час. – 2021. – №4. – С. 8.

Правове виховання у школі // Позакласний час. – 2021. – №4. – С. 3-6.

Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20 червня 2022 року №2319–ІХ // Голос України. – 2022. – 22 черв. – №129. – С. 3.

Проти насильства. Про нас : [збірка] / упоряд. Л. Денисенко. – 2-ге вид., допов. та оновлене. – Київ : ВАІТЕ, 2018. – 326 с.

Проти насильства. Про нас : [збірка] / упоряд. Л. Денисенко. – Київ : ВАІТЕ, 2016. – 322 с.

Протидія торгівлі людьми : (законодавчі акти) / відп. за вип. Ю. Ю. Сорочин. – Київ : [б. в.], 2011. – 62 с.

Протидія торгівлі людьми : збірник нормативно-правових актів. – Київ : [б. в.], 2016. – 196 с.

Рабінович П. М. Права людини і громадянина : навч. посіб. / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – Київ : Атіка, 2004. – 464 с.

Росінська О. Закон джунглів і Мауглі / О. Росінська // Однокласник. – 2022. – №2. – С. 28-29.

Сміян Н. Цінності під час війни / Н. Сміян // Голос України. – 2022. – 29 листоп. – №242. – С. 1, 3.

Снігур О. Найжорстокіше насилля – коли об'єднуються кілька дружин / О. Снігур // Країна. – 2019. – 23 трав. – № 20. – С. 12-13.

Соціум // Проскурів. – 2017. – 7 груд. – № 48. – С. 10-11.

Спілкуватися без образ і не боятися захистити себе. Як запобігти насильству в сім'ї // Експрес. – 2022. – 4-11 серп. – №31. – С. 16.

Що робити, якщо ви стали жертвою домашнього насильства? // Актуально для подолян. – 2022. – 27 січ. – №4. – С. 9.

Як захистити себе в школі? // Позакласний час. – 2020. – жовт. – №10. – С. 41-46.

Ящишен А. Дискримінація і стереотипи – проблеми сучасних українок / А. Ящишен // Проскурів. – 2018. – 26 лип. – № 30. – С. 7.

Зміст

Насильство у сучасному світі	3
<hr/>	
Види насильства	5
<hr/>	
Ваші кроки у разі домашнього насильства	7
<hr/>	
Права постраждалої особи	7
<hr/>	
Профілактичні форми бібліотечної роботи	9
<hr/>	
Список літератури	27
<hr/>	

 <p>НАЦІОНАЛЬНА ГАРЯЧА ЛІНІЯ</p>	<p>Безкоштовне та анонімне 0 800 500 335 Або 116 123</p>	<p>Домашнього насильства Торгівлі людьми Гендерної дискримінації</p>
---	---	---